

KONFERENCIJA UN O OKOLIŠU I RAZVOJU 1992. I SREDOZEMLJE: IZMJENE BARCELONSKE KONVENCIJE I PROTOKOLA 1995.

Dr. sc. Maja Seršić, docent
Pravnog fakulteta u Zagrebu

UDK 341.225
504.42
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: rujna 1995.

U radu se iznose osnovne značajke regionalnih međunarodnih ugovora za zaštitu i očuvanje morskog okoliša Sredozemlja i prikazuju osnovne izmjene tih ugovora u skladu s načelima i preporukama Konferencije UN o okolišu i razvoju, održane 1992. u Rio de Janeiru, te Konvencijom UN o pravu mora iz 1982.

1. UVOD

Obalne države Sredozemlja još su 1975. pod okriljem Programa UN za okoliš (UNEP) započele s izgradnjom regionalnog pravnog režima zaštite i očuvanja morskoga okoliša Sredozemlja.

Uspješan sredozemni sustav izgrađen je nakon Stockholmske konferencije o okolišu 1972. i u skladu s njezinim načelima i preporukama. U međuvremenu su se pojavili novi problemi vezani uz okoliš, nastali ili ubrzani intenzivnim industrijskim razvojem odnosno otkriveni zahvaljujući napretku znanosti. Rješavanje tih problema zahtijeva sasvim novi pristup, naime, što neposrednije uključivanje zaštite i očuvanja okoliša u planove razvoja. Za promicanje novog pristupa rješavanju problema okoliša posebno je značajna Konferencija UN o okolišu i razvoju, održana 1992. u Rio de Janeiru. Poruke s te Konferencije nagnale su sredozemne države na reviziju regionalnog sustava zaštite i očuvanja okoliša kako bi on što bolje odgovorio novim izazovima. Dodatni motiv za reviziju bilo je i stupanje na snagu Konvencije UN o pravu mora iz 1982.

U radu prikazujemo sustav regionalnih mediteranskih ugovora za zaštitu i očuvanje Sredozemlja i njegove izmjene 1995. u skladu s načelima i preporukama s Konferencije UN o okolišu i razvoju održane u Rio de Janeiru 1992. te Konvencijom UN o pravu mora iz 1982.

2. POČECI SURADNJE SREDOZEMNIH DRŽAVA I AKCIJSKI PLAN 1975.

Prva opsežna studija o stanju onečišćenja Sredozemnog mora, izrađena 1972. pod okriljem Općeg vijeća za ribarstvo na Sredozemlju Organizacije za prehranu i poljodjelstvo (FAO), pokazala je da je sredozemni morski okoliš ugrožen onečišćivačima iz svih izvora: s kopna, iz zraka, potapanjem s brodova i zrakoplova te od istraživanja i iskorištavanja podmorja.¹ Svijest o ugroženosti Sredozemnog mora pod utjecajem te studije te načela i preporuke s Konferencije UN o okolišu, održane 1972. u Stockholmu² doveli su do intenzivnijeg okupljanja sredozemnih država radi zaštite morskog okoliša Sredozemlja.

Nakon prvih pokušaja uređenja onečišćenja na subregionalnoj razini,³ Opće vijeće za ribarstvo na Sredozemlju okupilo je 1974. države cijele regije na dva savjetodavna sastanka o zaštiti živih izvora od onečišćenja na kojima su donesene smjernice za buduću konvenciju.⁴ Iste je godine u Ateni održana Treća diplomatska konferencija sredozemnih država o pravu mora, na kojoj su podneseni i prvi nacrti regionalnih pravnih instrumenata za zaštitu Sredozemnog mora od onečišćenja.⁵

Opisani naponi sredozemnih država da izrade pravne okvire zaštite morskog okoliša Sredozemlja bili su osnova za uspješnu suradnju koja se razvila nakon što je krajem 1974. UNEP preuzeo vodeću ulogu u usuglašavanju djelovanja sredozemnih država.

Osnovan od Opće skupštine UN krajem 1972. kao središte i koordinator aktivnosti zaštite i očuvanja okoliša,⁶ UNEP je izabrao regionalni pristup zaštiti morskoga okoliša koji se ukazivao kao najefikasniji. Naime, regionalni

1 V. General Fisheries Council for the Mediterranean: The State of Marine Pollution in the Mediterranean and Legislative Control, Rim 1972. Studija je izrađena u suradnji s Komisijom za znanstveno istraživanje Sredozemnog mora i Međunarodnom oceanografskom komisijom Organizacije UN za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO).

2 Konferencija je održana od 5. do 16. lipnja 1972. Na njoj su sudjelovali predstavnici sto i trinaest država i to je bila po brojnosti najveća konferencija UN do tada sazvana, v. Završni akt Konferencije u International Legal Materials (dalje: ILM), sv.11, br.6, str.1416. Na Konferenciji je usvojena Deklaracija o okolišu, koja se sastojala od 26 načela i Akcijski plan koji je sadržavao sto i devet preporuka za djelovanje država, tekst Deklaracije i Akcijskog plana v. *ibid.*, str.1416 i 1421.

3 O sastancima država zapadnog Sredozemlja tijekom 1972. v. J.A. Yturriaga Barberan, "Convenio de Barcelona de 1975 para la protección del Mar Mediterraneo contra la contaminación", Revista de Instituciones Europeas 1976, str.63-65.

4 V. *ibid.*, str.65-66. V. i M. Yeroulanos "The First Ten Years of the Mediterranean Action Plan - Critical Review", UNEP/IG.56/Inf.3 od 5. lipnja 1985., str.3.

5 V. više Yturriaga, o.c., bilj.3, str.66.

6 Rezolucija Opće skupštine UN 2997 (XXVII) od 15. prosinca 1972. O statusu UNEP-a unutar sustava UN-a v. P.W. Birnie, A.E. Boyle, International Law and the Environment, Oxford, New York 1992, str.35, 42.

okvir izgledao je najpogodniji za pretvaranje općih načela i preporuka sa Stockholmske konferencije u konkretne obveze obalnih država.⁷

Usporedo s usvajanjem regionalnog pristupa, UNEP je u ostvarivanju svoga Programa za regionalna mora odlučio dati prvenstvo Sredozemlju i podržati djelovanje obalnih država u toj regiji.⁸ Razlog za takvu odluku, uz visok stupanj onečišćenja, bila je vjerojatno i politička, ekonomska, strateška i kulturno-povijesna važnost Sredozemlja.⁹

UNEP je vrlo brzo uspio okupiti sredozemne države i potaknuti uspješnu regionalnu suradnju u zaštiti i očuvanju morskoga okoliša, što nije bio lak zadatak s obzirom na gospodarske i političke razlike i suprotnosti među obalnim državama.

Početak 1975. sazvan je u Barceloni prvi od niza kasnijih međuvladinih sastanaka sredozemnih država,¹⁰ na kojem je usvojen Akcijski plan za zaštitu i razvoj Sredozemnog bazena.¹¹ On je obuhvaćao četiri glavna područja djelovanja, odnosno suradnje sredozemnih država: povezano planiranje razvoja i upravljanje izvorima Sredozemnog mora, zatim koordinirano promatranje (monitoring) i istraživanje izvora i posljedica onečišćenja, nadalje izrada pravnih okvira suradnje i, konačno, pomoćne mjere kao što su institucionalni i financijski sporazumi, tehnička suradnja i slično.

Povezano planiranje razvoja i upravljanje izvorima Sredozemnog mora imalo je za cilj usklađivanje razvoja obalnih država i iskorištavanje izvora

7 O prednostima regionalnog pristupa zaštiti i očuvanju morskoga okoliša v. M. Seršić, "Regional vs. Global Approach to Marine Environmental Protection", *Essays on the New Law of the Sea 2*, ur. B. Vukas, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo (dalje: Prinosi), 1990, sv.21, br.24, str.321-339.

8 Nakon Sredozemlja UNEP je u okviru svog Programa za regionalna mora inicirao programe zaštite u još deset regija. To su: područje Crvenog mora i Adenskog zaljeva, područje Kuwaitkog akcijskog plana, područje zapadne i Središnje Afrike, šira karipska regija, područje istočnoazijskih mora, područje jugoistočnog Pacifika, područje jugozapadnog Pacifika, istočnoafrička regija, područje južnoazijskih mora i područje jugozapadnog Atlantika, usp. Δ Strategy for the Seas, UNEP 1983.

9 Da je stupanj onečišćenja bio jedini kriterij, navodi Glassner, UNEP je trebao dati prednost Baltičkome moru, kojega su mnogi ekolozi početkom sedamdesetih godina proglasili umirućim morem, v. M.I. Glassner "Regionalism and the New Law of the Sea", *Essays on the New Law of the Sea*, ur. B. Vukas, Prinosi 1985, sv.18, br.21, str.417.

10 Prvom međuvladinom sastanku sredozemnih država, koji je održan od 28. siječnja do 4. veljače 1975., prisustvovali su predstavnici sljedećih šesnaest sredozemnih država: Alžira, Egipta, Francuske, Grčke, Italije, Izraela, Jugoslavije, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Monaka, Sirije, Španjolske, Tunisa i Turske. Albanija i Cipar nisu se odazvali pozivu UNEP-a. Kao promatrači bili su prisutni predstavnici SAD-a, SSSR-a i Ujedinjenog Kraljevstva te niza međunarodnih organizacija, vladinih i nevladinih, v. UNEP: *Report of the Intergovernmental Meeting of the Protection of the Mediterranean*, January 28-February 4, 1975, ILM 1975, sv.14, br.2, str.465.

11 V. tekst u ibid., str.475.

Sredozemlja sa zaštitom i očuvanjem njegovog morskoga okoliša. Suradnja sredozemnih država u okviru te komponente Akcijskog plana bila je usmjerena na dugoročno planiranje razvoja do granica koje dopušta zaštita morskoga okoliša, kao i na neposredno rješavanje prioriternih problema.¹²

Koordinirano promatranje i istraživanje uzroka i posljedica onečišćenja trebalo je omogućiti stalnu kontrolu stanja onečišćenja Sredozemnog mora. U ostvarivanju te komponente Akcijskog plana sredozemne su države odmah po njegovu usvajanju 1975. potaknule opsežan Program promatranja i istraživanja onečišćenja Sredozemlja s ciljem proučavanja i praćenja izvora, puteva, količina i utjecaja onečišćivača koji se unose u Sredozemno more, svjesne da su precizni podaci o uzrocima i stupnju onečišćenosti Sredozemlja neophodni za djelotvornu zaštitu njegova morskoga okoliša.¹³

Glede institucionalnih okvira suradnje, Akcijski plan je ustvrdio da se sredozemne države trebaju prvenstveno osloniti na postojeće međunarodne organizacije i tijela.¹⁴ Stoga su obalne države uključile u regionalne aktivnosti niz međunarodnih organizacija koje su u znatnoj mjeri pridonijele uspješnosti zaštite i očuvanja morskoga okoliša Sredozemlja.¹⁵

Radi izrade pravnih okvira suradnje, mediteranske su države na diplomatskoj konferenciji u Barceloni 1976. usvojile Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja i dva protokola uz nju: Protokol o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem s brodova i zrakoplova te Protokol o suradnji u borbi protiv onečišćenja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučajevima opasnosti.¹⁶ God. 1980. usvojen je

12 Dugoročnom usklađivanju razvoja obalnih država i iskorištavanju izvora Sredozemlja posvećen je poseban tzv. Plavi program, potaknut 1977. u izvršavanju zadataka predviđenih Akcijskim planom. Nasuprot dugoročnom Plavom programu, tzv. Program prioriternih akcija, iniciran 1977. usmjeren je na praktične i konkretne aktivnosti obalnih država na brojnim poljima: gospodarenje obalnim područjima i izvorima mora, turizam, rekonstrukcija povijesnih centara i sl. Djelovanje sredozemnih država u okviru toga Programa koordinirane su iz regionalnog centra osnovanog u Splitu. V. više o tim programima u A.E. Chircop, "The Mediterranean Sea and the Quest for Sustainable Development", Ocean Development and International Law 1992, sv.23, br.1, str.21-23; Yeroulanos, o.c., bilj.4, str.9, 46-53;

13 O Programu promatranja (monitoringa) i istraživanja onečišćenja Sredozemnog mora (tzv.MED POL) v. Chircop, o.c., bilj.12, str.19 et seq.; State of the Marine and Coastal Environment in the Mediterranean Region, UNEP(OCA)/MED IG.5/Inf.3 od 2. svibnja 1995, str.38 et seq.; Yeroulanos, o.c., bilj.4, str.5-6, 38-43.

14 Dio IV, A/3 Akcijskog plana.

15 Uz UNEP, koji ima vodeću ulogu, u regionalne aktivnosti zaštite i očuvanja morskoga okoliša Sredozemlja uključene su, između ostalih, sljedeće vladine međunarodne organizacije: Međunarodna pomorska organizacija (IMO), FAO, Organizacija UN za industrijski razvoj (UNIDO), UNESCO, Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), v. United Nations, United Nations Environment Programme: Mediterranean Action Plan, 1985, str.28.

16 V. tekst Konvencije i protokola u ILM 1975, sv.15, br.2, str.290, str.300 i str.306.

Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od kopnenih izvora onečišćenja,¹⁷ god. 1982. Protokol o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora,¹⁸ a god. 1994. Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja zbog istraživanja i iskorištavanja epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podzemlja.¹⁹

Navedene četiri komponente Akcijskog plana za Sredozemlje međuzavisne su i čine okvir suradnje sredozemnih država usmjerene na zaštitu i unaprijeđenje morskoga okoliša Sredozemlja. Promatranjem (monitoringom) se ustanovljuju problemi koji zahtijevaju prvenstvenu pažnju, pravnom komponentom tj. regionalnim ugovorima jača se suradnja država u rješavanju ustanovljenih prioriternih problema, planiranjem razvoja i upravljanjem izvorima Sredozemnog mora obalne države ispunjavaju svoje ugovorne obveze, a djelotvornost regionalnih ugovora i gospodarske politike ispituje se stalnim promatranjem (monitoringom) onečišćenja.

Glede odnosa Akcijskog plana i njegove pravne komponente, valja istaći da su Barcelonska konvencija i protokoli samo jedan od četiriju elemenata Akcijskog plana. Iako međusobno povezani, Akcijski plan i međunarodni ugovori za zaštitu Sredozemnog mora predstavljaju zasebne cjeline. Stoga Barcelonska konvencija i protokoli nisu pravna osnova cjelokupnog sustava Akcijskog plana za Sredozemlje, naime, njihove odredbe ne obvezuju na primjenu cjelokupnog Akcijskog plana, već samo onih elemenata i dijelova koji su kao obveze stranaka uključeni u Konvenciju i protokole.²⁰

3. KONVENCIJA O ZAŠTITI SREDOZEMNOG MORA OD ONEČIŠĆENJA

U izradnji regionalnog pravnog režima zaštite Sredozemnog mora od onečišćenja mediteranske su se države odlučile na usvajanje okvirne konvencije s općim načelima i odredbama te postupno donošenje dodatnih protokola s precizno utvrđenim obvezama stranaka, što su smatrale najefikasnijim pristupom.²¹

17 V. tekst u ILM 1980, sv.19, br.4, str.869.

18 V. tekst u United Nations Treaty Series, Reg. br.24079.

19 V. tekst u dok. UNEP(OCA)/MED.IG.4/4 od 14. listopada 1994.

20 Za suprotno mišljenje v. G. Raftopoulos, "The Mediterranean Action Plan: A Paradigm for Rethinking International Law", Essays on the New Law of the Sea 2, ur. B. Vukas, Prinosi 1990, sv.21, br.24, str.254 et seq.

21 Model okvirne konvencije (engl. "framework convention", franc."convention-cadre", španj."convenio-marco") i dodatnih protokola uz nju koji je promoviran i usavršen u ostvarivanju Programa za regionalna mora UNEP-a, a kasnije je postao standardnim načinom pravnog uređivanja zaštite i očuvanja okoliša prvi je put predložen od španjolske delegacije na Trećoj diplomatskoj konferenciji sredozemnih država o pravu mora 1974. (v. supra pod 2. uz bilj. 5) kao najpogodniji način za reguliranje zaštite morskog okoliša Sredozemlja. V. P. Sand, "International Environmental Law After Rio", European Journal of International Law 1993, sv.4, br.3, str.380; Yturriaga, o.c., bilj.3, str.66.

U skladu s tim pristupom osnovna je karakteristika Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja (dalje: Barcelonska konvencija) da sadrži opću obvezu zaštite sredozemnog morskog okoliša od onečišćenja iz svih izvora i donosi osnovne mehanizme suradnje ugovornica. Opće odredbe Konvencije predstavljaju pravni okvir za zaključivanje posebnih protokola kojima stranke preuzimaju detaljnije obveze.

Razlog okvirnog karaktera Konvencije leži u njenom odnosu prema protokolima. Naime, stranke Barcelonske konvencije ne trebaju postati strankama svih protokola uz nju, nego je dovoljno da budu obvezane samo jednim - bilo kojim - od njih.²² Kako su načela i odredbe Konvencije, usprkos njihovoj dosta općenitoj formulaciji, pravno obvezni, stranke Barcelonske konvencije dužne su štiti morski okoliš Sredozemlja od svih izvora i načina onečišćenja, iako neke od njih možda i nisu prihvatile i detaljnije obveze sadržane u pojedinim protokolima kojih nisu stranke.

Ovako uređen odnos Barcelonske konvencije i protokola uz nju rezultira s jedne strane određenim stupnjem samostalnosti protokola kao međunarodnopravnih instrumenata te tijesnom vezanošću protokola uz Konvenciju, s druge strane.

Relativna samostalnost protokola proizlazi iz činjenice da stranke Barcelonske konvencije ne trebaju prihvatiti sve protokole uz nju; dovoljno je da prihvate jedan. Stoga pojedini protokoli mogu biti obvezni za različiti krug stranaka Konvencije.

No, s druge strane protokoli su tako tijesno vezani uz Konvenciju da nijedna država (ni regionalna ekonomska grupacija)²³ ne može postati stranka protokola ako ujedno nije i stranka Konvencije.²⁴ Vežanost Konvencije i protokola vidljiva je i iz odredaba Konvencije o njenu stupanju na snagu i otkazivanju. Konvencija stupa na snagu na dan stupanja na snagu prvoga protokola,²⁵ a za stranku koja je otkazala Konvenciju smatra se da je također otkazala i sve protokole kojih je bila stranka; i obrnuto, za stranku koja je nakon otkazivanja nekog protokola prestala biti strankom ijednog protokola, da je otkazala i Konvenciju.²⁶

Barcelonska konvencija i protokoli uz nju primjenjuju se na područje Sredozemnog mora od Gibraltara do Dardanela. Za svrhe Konvencije zapadna

22 Čl.23. Barcelonske konvencije.

23 Uz države (obalne države Sredozemnog mora i države ovlaštene potpisati neki od protokola u skladu s odredbama tog protokola), strankom Konvencije i protokola može postati i svaka regionalna ekonomska grupacija čija je barem jedna članica obalna država Sredozemlja i na koju je prenesena nadležnost u oblastima obuhvaćenim Konvencijom ili nekim od protokola uz nju, v. čl.24. i 26.st.1. Konvencije.

24 *Ibid.*

25 Čl.27. st.1.

26 Čl.28. st.4. i st.5.

je granica područja Sredozemnog mora meridijan koji prolazi kroz rt Spartel na ulazu u Gibraltarski tjesnac, dok se istočna granica poklapa s južnom granicom tjesnaca Dardaneli (čl. 1. st.1), te se, dakle, Konvencija i protokoli ne primjenjuju na Mramorno i Crno more.

Glede morskih pojasa na koje se Konvencija i protokoli primjenjuju, članak 1, st.1. određuje da se Konvencija odnosi na "morske vode Sredozemnog mora". Tim se izrazom smjeralo obuhvatiti sve morske pojase Sredozemnog mora, unutar i izvan granica nacionalne jurisdikcije, osim unutrašnjih morskih voda koje su izričito isključene, osim ako pojedini protokoli uz Konvenciju ne prošire područje svoje primjene i na te vode (članak 1. st.2). Načelno isključivanje unutrašnjih morskih voda posljedica je okvirnog karaktera Konvencije, koja ustanovljuje opća načela i odredbe na regionalnoj razini, pokrivajući sve izvore onečišćenja morskog okoliša; dodatni protokoli koji sadrže preciznije obveze obalnih država glede pojedinih izvora onečišćenja mogu, radi svoje veće djelotvornosti, zahtijevati proširenje područja primjene određene Konvencijom.

Neodređenost izraza "morske vode Sredozemnog mora" nije slučajna. Naime, u vrijeme usvajanja Barcelonske konvencije već su bile u tijeku velike promjene u međunarodnom pravu mora te se nije znalo koje će promjene u režimu i širini morskih pojaseva donijeti buduća globalna konvencija o pravu mora i kako će se te promjene odraziti na Sredozemlje. Zato je i uporabljena neodređena formulacija "morske vode Sredozemnog mora", koja, bez obzira na promjene u statusu morskih voda Sredozemlja, pokriva cijelo njegovo područje, što je, s obzirom na veličinu Sredozemlja, u kojem se onečišćenje može brzo proširiti iz jednog područja u drugo, nužan preduvjet djelotvorne zaštite od onečišćenja.

Osnovno načelo Barcelonske konvencije je opća obveza stranaka da, u skladu s odredbama Konvencije i protokola kojih su stranke, poduzmu sve potrebne mjere da "(...) spriječe, smanje i suzbiju onečišćenje područja Sredozemnog mora i zaštite i unaprijede morski okoliš u tom području." (čl.4., st.1). Opća obveza zaštite okoliša osnovno je načelo običajnog prava u oblasti međunarodnog prava okoliša i iz njega se izvode i ostala važna načela, npr. dužnost država da ne prenose onečišćenje i rizike iz jednog područja u drugo odnosno da ne pretvaraju jednu vrstu onečišćenja u drugu. Te dužnosti Barcelonska konvencija ne spominje izrijekom. Međutim, kako su navedene obveze samo poseban aspekt opće dužnosti zaštite morskog okoliša, one, kao dio općeg običajnog međunarodnog prava, ne trebaju biti izričito navedene da bi obvezivale stranke Barcelonske konvencije.

U skladu s općom dužnošću zaštite morskog okoliša Sredozemlja, stranke Barcelonske konvencije dužne su sprečavati i nadzirati onečišćenje prouzročeno potapanjem s brodova i zrakoplova (čl.5), istraživanjem i iskorištavanjem morskog dna i podzemlja (čl.7), onečišćenje s kopna (čl.7) i s brodova (čl.6).

Svaki od navedenih izvora onečišćenja ima specifičnosti koje stvaraju potrebu različita pravnog tretmana. Stoga se samom Konvencijom stranke jedino obvezuju poduzeti sve potrebne mjere da zaštite morski okoliš Sredozemlja od navedenih izvora onečišćenja, s tim da konkretne, precizne i efikasne obveze glede pojedinih izvora onečišćenja - osim u pogledu onečišćenja s brodova - one preuzimaju protokolima uz Konvenciju. Za razliku od ostalih oblika onečišćenja, gdje je izvor onečišćenja ipak ograničen na određeno područje, onečišćenje s brodova zbog svojih specifičnosti - brodovi se zbog svoje pokretljivosti mogu naći na područjima pod nacionalnom jurisdikcijom različitih država - nije prikladno za regionalno uređenje jer bi se time onemogućilo stvaranje jedinstvenog pravnog sustava neophodnog za nesmetano odvijanje plovidbe i prometa. Zbog potrebe univerzalne uniformnosti pravila o zaštiti od onečišćenja s brodova, Barcelonska konvencija u članku 6. obvezuje stranke da osiguraju efikasnu primjenu općeprihvaćenih međunarodnih pravila o zaštiti od tog izvora onečišćenja. Time se prvenstveno mislilo na odredbe globalne Međunarodne konvencije o sprečavanju onečišćenja s brodova iz 1973., izmijenjene Protokolom iz 1978. (MARPOL konvencija)²⁷ i stranke Barcelonske konvencije opetovano su na svim međuvladinim sastancima pozivane da se obvežu tom Konvencijom.²⁸ Valja istaći da MARPOL konvencija uzima u obzir specifično oceanografsko i ekološko stanje te karakter prometa koji se odvija u određenim područjima mora te za takva područja uvodi nešto stroži režim. "Posebnim područjem" određeno je i Sredozemno more glede onečišćenja naftom²⁹ i smećem³⁰ s brodova, čije je odlaganje u vode Sredozemlja načelno zabranjeno. Stoga mediteranske države moraju u svojim lukama izgraditi uređaje za prihvatanje tih tvari.

Osim opće obveze zaštite morskog okoliša Sredozemlja i dužnosti sprečavanja i nadziranja onečišćenja iz pojedinih izvora, Barcelonska konvencija sadrži i odredbe o dužnosti promatranja (monitoring), međusobnog obavješćavanja o stvarnoj ili prijetjećoj šteti od onečišćenja te poduzimanja hitnih mjera u slučajevima opasnosti.³¹

Kontrola primjene Barcelonske konvencije i protokola u organizacijskom se pogledu ostvaruje na dvije razine: kroz sekretarijat, čije funkcije obavlja

27 V. tekst u ILM 1973, sv.12, br.6, str.1319 i ILM 1978, sv.17, br.3, str.546. Republika Hrvatska stranka je te Konvencije, v. Narodne novine, Međunarodni ugovori (dalje: NNMU), br.1/1992.

28 Od država stranaka Barcelonske konvencije još samo Albanija, Bosna i Hercegovina i Libija nisu stranke MARPOL konvencije, v. Multilateral Treaties in the Field of Environment, Status of Signature and Ratification of Mediterranean Countries, UNEP/(OCA)/MED IG.5/Inf.6 od 28. travnja 1995, str.8.

29 Pravilo 10/1/a Priloga I.

30 Pravilo 5/1/a Priloga V.

31 Članci 9. i 10.

UNEP (čl.13 Konvencije), tj. njegova Koordinacijska jedinica za Sredozemlje sa sjedištem u Ateni, i kroz sastanke stranaka, redovne i izvanredne.³² Stranke Konvencije i protokola dužne su sekretarijatu dostavljati izvještaje o mjerama usvojenim za primjenu Konvencije i protokola (čl.20) koji se razmatraju na sastancima stranaka (čl.14, st.2/ii). Uz sustav izvješćivanja i razmatranja izvještaja na sastancima stranaka, za kontrolu primjene Konvencije i protokola od iznimnog je značaja i aktivnost promatranja (monitoringa). Naime, stalni nadzor onečišćenja i praćenje stupnja onečišćenosti Sredozemnog mora, koji se sustavno vrše u okviru Programa promatranja i istraživanja onečišćenja Sredozemlja, najbolji su pokazatelji primjene sredozemnih ugovora za zaštitu morskog okoliša.

4. PROTOKOLI UZ BARCELONSKU KONVENCIJU

Protokol o suradnji u borbi protiv onečišćenja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučajevim opasnosti, usvojen na Diplomatskoj konferenciji 1976, istovremeno kad i Barcelonska konvencija, detaljno razrađuje dužnosti međusobnog obavještavanja i surađivanja u hitnim slučajevima onečišćenja, koje Konvencija donosi na općenit način. Od posebnog je značaja u provođenju Protokola regionalni centar na Malti za djelovanje u hitnim slučajevima onečišćenja Sredozemnog mora, koji djeluje pod okriljem Međunarodne pomorske organizacije (IMO) i UNEP-a.

Protokol o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem s brodova i zrakoplova, također usvojen u Barceloni 1976., uzimajući u obzir različiti stupanj škodljivosti pojedinih onečišćivača te stupanj onečišćenja Sredozemnog mora i njegove ekološke i hidrografske osobitosti, razvrstava sve tvari u tri kategorije ovisno o njihovoj štetnosti te svaku kategoriju podvrgava različitom pravnom tretmanu. Tvari najopasnije za morski okoliš nabrojene su u Prilogu I Protokola i njihovo odlaganje u Sredozemno more potpuno je zabranjeno (čl.4). Prilog II sadrži popis manje štetnih tvari čije odlaganje u morski okoliš zahtijeva poseban oprez te je za njihovo odlaganje u Sredozemno more u svakom pojedinom slučaju potrebno dobiti prethodnu posebnu dozvolu nadležnog nacionalnog tijela (čl.5). Sve tvari koje nisu navedene u prilogima Protokola mogu se odlagati u morski okoliš Sredozemlja, ali samo na temelju prethodne opće dozvole (čl.6).³³

I Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od kopnenih izvora onečišćenja, usvojen 1980. u Ateni, svrstava sve tvari štetne za morski okoliš u dvije kategorije, ovisno o njihovoj štetnosti. Stranke Protokola obvezane su eliminirati onečišćenje morskog okoliša Sredozemlja tvarima navedenim u

32 Redovni se sastanci stranaka održavaju svake druge godine, a izvanredni kad se ukaže potreba, na zahtjev barem tri stranke, v. čl.14, st.1.

33 V. više o Protokolu M. Seršić, "Zaštita Sredozemnog mora od zagađivanja potapanjem otpadaka i drugih tvari s brodova i zrakoplova", Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja 1987, br.3-4 (115-116), str.343-360.

Prilogu I Protokola, koje se smatraju posebno škodljivima te u tu svrhu trebaju usvojiti potrebne mjere i programe (čl.5). Onečišćenje Sredozemnog mora tvarima navedenim u Prilogu II Protokola, koje se smatraju manje otrovnima ili se u morskom okolišu pod utjecajem prirodnih procesa brže pretvaraju u neškodljive, stranke moraju strogo ograničiti i one smiju biti ispuštene u morski okoliš samo na temelju prethodnog odobrenja (čl.6).³⁴

Protokol o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora, usvojen 1982. u Ženevi, predviđa ustanovljavanje zaštićenih područja Sredozemlja na temelju dva kriterija: prirodnih karakteristika tih područja i njihovog povijesnog, kulturnog, arheološkog znanstvenog i prosvjetnog značaja, pri čemu ta dva kriterija ne trebaju biti kumulativno ispunjena. U zaštićenim područjima, ovisno o značajkama svakog takvog područja, ugovornice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere, koje mogu obuhvaćati zabranu odlaganja otpadaka i drugih štetnih tvari, uređenje plovidbe, ribolova, istraživanja i iskorištavanja podmorja, te svake druge djelatnosti koja može ugroziti eko-sustave tih područja (čl.7).

Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja zbog istraživanja i iskorištavanja epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podzemlja, usvojen 1994. u Madridu, sadrži detaljne odredbe glede uvjeta za izdavanje dozvola za istraživanje i iskorištavanje mineralnih bogatstava podmorja Sredozemlja, procjene utjecaja na okoliš, postupanja sa štetnim tvarima koje se upotrebljuju ili nastanu tijekom djelatnosti na podmorju, opreme i upotrebe instalacija i naprava koje služe za podmorske djelatnosti, nadzora obalne države i postupanja u hitnim slučajevima onečišćenja.³⁵

Republika Hrvatska stranka je prvih četiriju protokola uz Barcelonsku konvenciju,³⁶ dok je Protokol iz 1994. za sada samo potpisala.³⁷

5. REVIZIJA MEDITERANSKOG SUSTAVA

Koncept održivog razvoja koji je od izvješća Svjetske komisije za okoliš i razvoj 1987.,³⁸ promaknut u osnovni cilj novog pristupa rješavanju problema

34 V. više o Protokolu S. Kuwabara, The Legal Regime of the Protection of the Mediterranean against Pollution from Land-Based Sources, Dublin 1984.

35 V. više o Protokolu T. Scovazzi, "Il quinto protocollo alla convenzione di Barcelona sulla protezione del Mediterraneo", Rivista giuridica dell' ambiente 1995, sv.10, br.2, str.365-369. O pripremnim radovima za taj protokol v. M. Seršić, "Protection of the Mediterranean Sea against Pollution Resulting from Exploration and Exploitation of the Seabed and its Subsoil", The Legal Regime of Enclosed or Semi Enclosed Seas: The Particular Case of the Mediterranean, ur. B. Vukas, Prinosi, 1988, str.279-311. i "Draft Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution Resulting from Offshore Activities", Marine Policy Reports 1989, sv.1, br.2, str.161-165.

36 V. NNMU, br.12/1993.

37 V. Multilateral Treaties..., o.c., bilj.28, str.2.

38 To je izvješće poznato pod nazivom "Brundtland Report", po imenu norveške premijerke

okoliša, ideja je vodilja kojom su prožeta načela i preporuke sadržane u Deklaraciji o okolišu i razvoju i Agendi 21, usvojenima na Konferenciji UN o okolišu i razvoju, održanoj u Rio de Janeiru 1992.³⁹

U skladu s osnovnim zadatkom Konferencije UN o okolišu i razvoju koja je pozornost trebala prvenstveno usmjeriti na to kako pojam održivog razvoja pretvoriti u konkretne planove djelovanja država,⁴⁰ Agenda 21 daje naznaku pravca u kojem se trebaju odvijati aktivnosti država u postupku razrade i primjene koncepta održivog razvoja. Agenda 21 sastoji se od četrdeset poglavlja posvećenih različitim problemima zaštite i očuvanja okoliša, a zaštitom oceana i mora bavi se njezino Poglavlje 17.⁴¹

Akcijski plan za Sredozemlje je od samog početka ukazivao na potrebu povezivanja okoliša i razvoja, posebno u okviru svoje prve komponente, tj. povezanog planiranja razvoja i upravljanja izvorima Sredozemnog mora i programa iniciranih unutar te komponente.⁴²

Nakon Konferencije UN o okolišu i razvoju i njezinih dokumenata nadahnutih konceptom održivog razvoja, stranke Barcelonske konvencije pokrenule su reviziju mediteranskog sustava želeći ga u najvećoj mogućoj mjeri prilagoditi novim pristupima zaštiti i očuvanju okoliša promaknutim na Konferenciji u Rio de Janeiru. Prvenstveno u želji da se još više istakne razvojna komponenta Akcijskog plana za Sredozemlje, na Osmom redovnom sastanku stranaka Barcelonske konvencije odlučeno je da se aktivnosti u okviru Akcijskog plana preusmjere na upravljanje i zaštitu okoliša u skladu s Agendom 21, dajući prvenstvo obalnim područjima, morskom okolišu i njegovim prirodnim izvorima. Istovremeno je odlučeno da se i Barcelonska konvencija i protokoli uz nju prilagode najnovijim razvojima međunarodnog prava okoliša.⁴³

Nakon niza sastanaka koji su slijedili,⁴⁴ na Diplomatskoj konferenciji

Gro Harlem Brundtland koja je predsjedala Komisiji. Izvješće je objavljeno 1987., v. World Commission for Environment and Development, Our Common Future, Oxford 1987.

39 Tekst Deklaracije i Agende 21 v. u Environmental Policy and Law 1992, sv.22, br.4, str.268. i 271.

40 V. rezoluciju Opće skupštine UN 44/228 od 21. prosinca 1989.

41 Za detaljnu analizu Poglavlja 17 Agende 21 v. T. Treves, "The Protection of the Oceans in Agenda 21 and International Environmental Law", The Environment after Rio, International Law and Economics, ur. L. Campiglio, L. Pineschi, D. Siniscalco, T. Treves, London, Dordrecht, Boston 1994, str.161-172. V. i M. Seršić, "Agenda 21 and its application to enclosed or semi-enclosed seas: the Mediterranean and the Adriatic Sea", Ambiente Mediterraneo e sviluppo sostenibile, Quaderno N.60, Agrigento 1994, str.145-154.

42 V. supra pod 2. i bilj.12.

43 V. dok. UNEP(OCA)/MED/CRP/5 od 15. listopada 1993.

44 Među tim sastancima treba posebno spomenuti Konferenciju MED 21 o održivom razvoju u Sredozemlju, održanu u Tunisu u studenom 1994.(v. dok. MED 21/PC/2/Rev.3 od 1. studenog 1994) te tri sastanka pravnih i tehničkih stručnjaka za izmjenu Barcelonske

održanoj 9. i 10. lipnja 1995. usvojene su izmjene Akcijskog plana za Sredozemlje, Barcelonske konvencije, Protokola o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem s brodova i zrakoplova i Protokola o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora.

Novi Akcijski plan za Sredozemlje, čiji je naziv Akcijski plan za zaštitu morskog okoliša i održivi razvoj obalnih područja Sredozemlja,⁴⁵ sastoji se od tri dijela: dijela koji se odnosi na održivi razvoj u Sredozemlju, dijela o pravnom okviru suradnje, te dijela o organizacijskim i financijskim aspektima. Svaki od navedenih dijelova Akcijskog plana inspiriran je Agendom 21 i sadrži ciljeve, kao i planove djelovanja na regionalnoj i nacionalnoj razini za ostvarenje tih ciljeva.

Barcelonska konvencija, čiji je novi puni naziv Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja, pretrpjela je niz izmjena.⁴⁶ Najznačajnije izmjene, koje navodimo u nastavku teksta, odnose se na područje primjene, opće obveze stranaka i provođenje.

Iako je područje primjene Konvencije definirano u stavku 1. članka 1., ostalo neizmijenjeno,⁴⁷ u ostalom dijelu članka 1. došlo je do izmjena. Stavkom 2. proširuje se mogućnost primjene Konvencije na obalna područja koja na svom teritoriju odredi svaka stranka, što je u skladu s novim pristupom zaštiti i očuvanju morskog okoliša prema kojem koordinirane akcije trebaju biti usmjerene ne samo na zaštitu morskog područja nego i na susjedna obalna područja. Dodan je i novi stavak 3. koji određuje da svaki protokol uz Konvenciju može proširiti područje svoje primjene.⁴⁸

konvencije i protokola uz nju te Akcijskog plana za Sredozemlje održanima u Barceloni u studenom 1994. (v. dok.UNEP(OCA)/MED WG.82/3 od 25. studenog 1994.), veljači 1995. (v. dok. UNEP(OCA)/MED WG.91/7 od 1. ožujka 1995.) i lipnju 1995. (v. dok.UNEP(OCA)/MED IG.5/5-5/7).

45 V. tekst u dok.UNEP(OCA)/MED IG.5/16 od 8. lipnja 1995, prilog IX.

46 V. tekst u *ibid.*, prilog VI.

47 Iako je tijekom sastanaka stručnjaka za izmjenu Barcelonske konvencije i protokola (v.bilj.44), većina predstavnika bila za izmjenu odredbe čl.1, st.1. jer su usvajanjem Konvencije UN o pravu mora nestali razlozi za njezinu neodređenost (v. *supra* pod 3), ipak se na kraju ostalo na prvobitnoj formulaciji, ovaj put iz želje da sve izmjene Konvencije i protokola budu rezultat konsenzusa. Naime, Grčka i Turska nisu se mogle usuglasiti oko teksta čl.1,st.1. koji bi točno nabrajao morske pojaseve.

48 Ova je odredba važna zbog neodređenosti st.1. čl.1. koji ne navodi izričito morske pojaseve Sredozemlja na koje se Barcelonska konvencija i protokoli primjenjuju, pa može biti nejasno primjenjuje li se pojedini protokol npr. na unutrašnje morske vode ili epikontinentski pojas, što može biti od presudne važnosti za djelotvornost određenog protokola, koji će onda i izričito naglasiti na koje se sve pojaseve mora primjenjuje. Tako Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja zbog istraživanja i iskorištavanja epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podzemlja izričito određuje kao područje svoje primjene i morsko dno i podzemlje Sredozemlja, dok novi Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Sredozemlja, uz morsko dno i podzemlje, kao područje svoje primjene izričito određuje i unutrašnje morske vode, u slučaju vodenih tokova do granice slatke vode te obalna područja koja odredi svaka stranka, uključujući močvare, v.čl.2,st.2.

Najznačajnije odredbe izmijenjene Konvencije nalazimo u članku 4., koji proširuje izvorne opće obveze stranaka.

Izvorna obveza stranaka da spriječe, smanje i suzbiju onečišćenje dopunjena je obvezom da uklone u najvećem mogućem opsegu onečišćenje područja Sredozemnog mora, te da zaštite i unaprijede morski okoliš tog područja kako bi pridonijele njegovom održivom razvoju.⁴⁹ U ostvarivanju tog cilja stranke se moraju rukovoditi određenim načelima i metodama. Od načela posebno se spominju načelo predostrožnosti i načelo onečišćivač plaća,⁵⁰ načela koja su se razvila u ugovornoj praksi država nakon Stockholmske konferencije i koja su potvrđena u Deklaraciji o okolišu i razvoju iz Rio de Janeira.⁵¹ Metode koje treba primijeniti uključuju procjenu utjecaja na okoliš, usvajanje programa i mjera koji sadrže rokove za njihovu provedbu, te upotrebu i prijenos tehnologije i prakse koja je najpovoljnija za okoliš.⁵²

Posebno je značajan i stavak 2. članka 4., koji uspostavlja vezu između Akcijskog plana za Sredozemlje i Barcelonske konvencije i protokola. Naime, ugovornice izmijenjene Barcelonske konvencije dogovorile su se da poduzmu odgovarajuće mjere za primjenu Akcijskog plana za Sredozemlje i da nastave sa zaštitom morskog okoliša i prirodnih izvora područja Sredozemnog mora kao sastavnim dijelom razvojnog procesa. U svrhe postizanja ciljeva održivog razvoja stranke su se obvezale uzimati u obzir preporuke Sredozemne komisije za održivi razvoj, ustanovljene u okviru Akcijskog plana za Sredozemlje.

Iako se sustav kontrole primjene i provođenja Konvencije i protokola i dalje zasniva na izvještajima stranaka sekretarijatu, koji se razmatraju na sastancima stranaka, ipak je i tu došlo do izmjena koje bi trebale pridonijeti većoj djelotvornosti pravnih instrumenata. Izmijenjeni članak 20. precizira da se izvještaji stranaka trebaju odnositi na pravne, upravne i druge mjere poduzete za primjenu Konvencije, protokola i preporuka usvojenih na sastancima stranaka te na djelotvornost tih mjera, kao i probleme koji bi se pojavili tijekom primjene pravnih instrumenata. Prema izmijenjenom članku 21. Konvencije sastanci stranaka, na osnovi periodičnih izvještaja stranaka, procjenjuju primjenu Konvencije, protokola i preporuka, i ako je

49 Čl.4. st.1. Održivi razvoj koji je jedan od osnovnih ciljeva novog Akcijskog plana i koji je uključen među osnovne obveze Barcelonske konvencije te proširenje primjene Konvencije i protokola na određena obalna područja uvelike mijenjaju doseg Barcelonske konvencije i protokola, proširujući suradnju izvan područja prava mora, v. više Chircop, o.c., bilj.12, str.26-27.

50 Čl.4, st.3 (a) i (b).

51 V. više o tim načelima E. Hey, "The Precautinary Approach. Implications of the revision of the Oslo and Paris Conventions", Marine Policy 1991, sv.15, br.4, str.244-254 i H. Smets, "The Polluter Pays Principle in the Early 1990s", The Environment after Rio..., o.c., bilj.41, str.131-148.

52 Čl.4. st.3 (c) i (d) i st.4.

potrebno, preporučuju mjere koje treba poduzeti za efikasniju provedbu Konvencije i protokola odnosno promicanje primjene preporuka i odluka usvojenih na sastancima stranaka. Izmijenjenim člankom 13. Konvencije Sekretarijat prima, razmatra i odgovara na upite i priopćenja stranaka, ali i - što je značajna novost - na upite i priopćenja nevladinih organizacija i javnosti, ako se oni odnose na materiju od općeg interesa ili djelovanje na regionalnoj razini, u kojem se slučaju obavješćuju i stranke na koje se upiti odnose. Sekretarijat sa svoje strane također izvješćuje stranke o primjeni Konvencije i protokola. Nova je zadaća Sekretarijata, prema članku 11 A. st.2. da na zamolbu pojedinih stranaka pomaže u izradi nacionalnog zakonodavstva kojim se primjenjuje Konvencija i protokoli, a koje su stranke obvezne izraditi prema st. 1. članka 11 A. Konvencija u svom članku 14 A. izričito spominje i Biro, tijelo sastavljeno od predstavnika stranaka, izabраниh od sastanka stranaka u skladu s načelom pravične zemljopisne zastupljenosti, tijelo koje je ustanovljeno u praksi radi olakšavanja koordinacije aktivnosti stranaka, iako izvorno nije bilo predviđeno u Konvenciji. Poboljšanju provedbe Konvencije i protokola služi i novi članak 11 B koji sadrži odredbe o informiranju i sudjelovanju javnosti.

Protokol o sprečavanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem s brodova i zrakoplova, čiji je novi naziv Protokol o sprečavanju i uklanjanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem s brodova i zrakoplova ili spaljivanjem na moru, također je pretrpio značajne izmjene.⁵³ Osim što je zabranjeno spaljivanje otpada i drugih tvari na moru, znatno je sužen krug tvari koje se mogu odlagati u more potapanjem. Naime, članak 4., st.1 načelno zabranjuje potapanje otpada i drugih tvari s brodova i zrakoplova, s tim da se iznimno mogu odlagati samo tvari nabrojene u st.2. članka 4.⁵⁴

Najviše je izmjena pretrpio Protokol o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora, koji se i tretira kao novi protokol pod nazivom Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju.⁵⁵ On uvodi dvije kategorije posebno zaštićenih područja: posebno zaštićena područja koja određuje svaka stranka na području pod svojom suverenom ili jurisdikcijom⁵⁶ te posebno zaštićena područja od važnosti za Sredozemlje o ustanovljenju kojih odlučuje sastanak stranaka Protokola po detaljno utvrđenom postupku.⁵⁷ Uz odredbe o posebno zaštićenim područjima, Protokol

53 V. tekst u dok.UNEP(OCA)/MED IG.5/16 od 8. lipnja 1995, prilog VII.

54 Čl.4., st.2. nabraja izjaružani materijal, riblji i drugi organski materijal koji potječe od prerade ribe ili drugih morskih organizama, brodove (do 31. prosinca 2000. god.), platforme i druge naprave, pod uvjetom da je s njih odstranjen u najvećoj mogućoj mjeri materijal štetan za morski okoliš te geološki materijal čiji se sastojci ne mogu ispustiti u morski okoliš.

55 V. tekst u dok.UNEP(OCA)/MED IG.5/16 od 8. lipnja 1995, prilog VIII.

56 Čl.4-7.

57 Čl.8-10.

sadrži i odredbe o zaštiti i očuvanju vrsta, obvezujući stranke da izrade listu ugroženih vrsta u Sredozemlju te listu vrsta čije je iskorištavanje regulirano.⁵⁸

Protokol o suradnji u borbi protiv onečišćenja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučajevim opasnosti nije izmijenjen, jer za to nije bilo potrebe, a izmjene Protokola o zaštiti Sredozemnog mora od kopnenih izvora onečišćenja još su u tijeku. Naime, zbog složenosti i osjetljivosti problema vezanih uz onečišćenje s kopna čije je ishodište na području pod punom suverennošću stranaka, obalne države Sredozemlja nisu se do Diplomatske konferencije u lipnju 1995. uspjele dogovoriti o izmjenama Protokola.

6. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Zaključujući razmatranje osnovnih izmjena sredozemnog sustava možemo ustvrditi da je u skladu s Deklaracijom o okolišu i razvoju i Agendom 21 domašaj Barcelonske konvencije i protokola uz nju izmijenjen u dva pravca: kao prvo, izvorni režim usredotočen na suzbijanje onečišćenja pretvoren je u sveobuhvatniji režim zaštite morskog okoliša, koji uključuje i održivi razvoj prirodnih izvora mora; kao drugo, izvorni režim orijentiran prvenstveno na more postao je režim zaštite morskih i obalnih područja.

Opći aspekti održivog razvoja inkorporirani su prvenstveno u novi Akcijski plan za Sredozemlje, a ne i u pravne instrumente. No, odredbom članka 4. st.2. Konvencije koji uspostavlja vezu između Akcijskog plana za Sredozemlje i Barcelonske konvencije te zaštitu morskog okoliša i prirodnih izvora proglašava sastavnim dijelom razvojnog procesa⁵⁹ cilj održivog razvoja uvodi se i u okvire pravnog režima ustanovljenog Barcelonskom konvencijom.

58 V. Dio III, čl.11-13.

59 V. supra pod 5.

Summary

THE 1992 UN CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT AND THE MEDITERRANEAN: THE 1995 AMENDMENTS OF THE BARCELONA CONVENTION AND ITS RELATED PROTOCOLS

The development of the regional regime for the protection of the Mediterranean was initiated in 1975 when the Mediterranean coastal states under the auspices of the United Nations Environment Programme adopted the Action Plan for the Protection and Development of the Mediterranean Basin (MAP). Whereas the MAP is oriented towards comprehensive search for the protection and development of the whole Mediterranean Basin, the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution (Barcelona Convention) and its related protocols, which form the legal component of the MAP, focus on the controlling of the pollution of the Mediterranean Sea. The MAP and its legal component constitute separate but interrelated entities. The MAP reflects the overall regime and the Barcelona Convention and its related protocols are only one of its four components. The MAP is a declaratory instrument and the Barcelona Convention, which acts as an "umbrella" for the various sectoral protocols, does not represent the legal basis for the whole regional cooperation envisaged in the MAP.

The Mediterranean regional regime was developed in accordance with the recommendations of the 1972 Stockholm Conference on the Human Environment. After the Stockholm Conference, the international community was faced with "second generation" environmental problems which had to be added to, build upon and go beyond the principles and recommendations of the Stockholm Conference. New approaches to environmental protection were the main concerns of the 1992 UN Conference on Environment and Development (UNCED).

The impact of the UNCED together with the entering into force of the 1982 UN Convention on the Law of the Sea has led the Mediterranean coastal states to initiate actions for more effective environmental protection and sustainable development in the Mediterranean. The new MAP and the amended Barcelona Convention and two of its protocols (The Dumping Protocol and the Protocol on Specially Protected Areas) were adopted in June 1995.

The general aspects of the overall sustainable development of the Mediterranean Basin are incorporated into the new MAP and not into the amended legal instruments. The amended Barcelona Convention modified its material scope in two ways: (a) by moving from a "combating pollution" regime towards a broader "environmental marine protection" regime, which includes the sustainable development of living resources and (b) by moving from an exclusively "sea-oriented" regime towards a "marine and coastal" protective regime, which may include parts of the territories of the parties, defined by each of them. As to the relationship between the MAP and the Barcelona Convention, a formal link between them is established in the new Article 4, paragraph 2 of the Convention, by which the parties pledge to take appropriate measures to implement the MAP and to pursue protection of the marine environment and the natural resources of the Mediterranean as an integral part of the development process.